WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)
z dnia 20 stycznia 2005 r. *

W sprawie C-302/02

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Oberster Gerichtshof (Austria) postanowieniem z dnia 11 lipca 2002 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 26 sierpnia 2002 r., w postępowaniu wszczętym w imieniu:

Nilsa Laurina Effinga

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: P. Jann, prezes izby, A. Rosas, K. Lenaerts, S. von Bahr i K. Schiemann (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,
sekretarz: R. Grass,

* Język postępowania: niemiecki.

uwzględniając procedurę pisemną,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o wydaniu wyroku bez przeprowadzania rozprawy,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu rządu austriackiego przez E. Riedla, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu niemieckiego przez W.-D. Plessinga i A. Tiemann, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez H. Michard i H. Kreppela, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 25 maja 2004 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy łącznej wykładni przepisów art. 12 WE oraz art. 3 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do

pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie, w brzmieniu zmienionym przez rozporządzenie (WE) nr 1386/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 czerwca 2001 r. (Dz.U. L 187, str. 1, zwanego dalej „rozporządzeniem nr 1408/71").

2 Wniosek ten został złożony w ramach postępowania wszczętego w imieniu Nilsa Laurina Effinga, małoletniego, w przedmiocie uprawnienia zainteresowanego do dalszego otrzymywania zaliczek na poczet świadczeń alimentacyjnych.

Ramy prawne

Uregulowania wspólnotowe

Rozporządzenie nr 1408/71

3 Zgodnie z celami art. 42 WE rozporządzenie nr 1408/71 ma za zadanie koordynację krajowych ustawodawstw zabezpieczenia społecznego w kontekście swobodnego przepływu osób.

4 Artykuł 2 ust. 1 tego rozporządzenia stanowi:

„Niniejsze rozporządzenie stosuje się do pracowników najemnych lub do osób prowadzących działalność na własny rachunek, lub do studentów, którzy podlegają

lub podlegali ustawodawstwu jednego lub kilku Państw Członkowskich i są obywatelami jednego z Państw Członkowskich lub są bezpaństwowcami lub uchodźcami, zamieszkałymi na terytorium jednego z Państw Członkowskich, jak i do członków ich rodzin i do osób pozostałych przy życiu".

5 Artykuł 3 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71, dotyczący równego traktowania, stanowi:

„Osoby zamieszkujące terytorium jednego z Państw Członkowskich i do których stosują się przepisy niniejszego rozporządzenia podlegają obowiązkom i korzystają z praw wynikających z ustawodawstwa każdego Państwa Członkowskiego na tych samych warunkach co obywatele tego państwa, z zastrzeżeniem przepisów szczególnych zawartych w niniejszym rozporządzeniu".

6 Artykuł 4 ust. 1 lit. h) tego samego rozporządzenia, określający jego zakres przedmiotowy, stanowi:

„Niniejsze rozporządzenie stosuje się do wszystkich ustawodawstw odnoszących się do działów zabezpieczenia społecznego, które dotyczą:

[...]

h) świadczeń rodzinnych".

7 Jeżeli chodzi o określenie właściwego ustawodawstwa, art. 13 ust. 2 rozporządzenia nr 1408/71 stanowi:

„Z zastrzeżeniem przepisów art. 14–17:

a) pracownik najemny zatrudniony na terytorium jednego Państwa Członkowskiego podlega ustawodawstwu tego państwa, nawet jeżeli zamieszkuje na terytorium innego Państwa Członkowskiego lub jeżeli przedsiębiorstwo lub pracodawca, który go zatrudnia, ma swoją zarejestrowaną siedzibę lub miejsce prowadzenia działalności na terytorium innego Państwa Członkowskiego;

b) osoba prowadząca działalność na własny rachunek na terytorium jednego Państwa Członkowskiego podlega ustawodawstwu tego państwa, nawet jeżeli zamieszkuje na terytorium innego Państwa Członkowskiego;

[...]

f) osoba, która przestaje podlegać ustawodawstwu Państwa Członkowskiego, a nie podlega ustawodawstwu innego Państwa Członkowskiego zgodnie z jedną z zasad ustanowionych w akapitach poprzednich lub zgodnie z jednym z wyjątków lub przepisów szczególnych, określonych w art. 14–17, podlega ustawodawstwu Państwa Członkowskiego, na którego terytorium zamieszkuje, wyłącznie zgodnie z przepisami tego ustawodawstwa".

8 Artykuł 73 rozporządzenia nr 1408/71 zatytułowany „Pracownicy najemni lub osoby prowadzące działalność na własny rachunek, których członkowie rodziny zamieszkują w Państwie Członkowskim innym niż państwo właściwe" brzmi następująco:

„Pracownik najemny lub osoba prowadząca działalność na własny rachunek podlegający ustawodawstwu Państwa Członkowskiego są uprawnieni, w odniesieniu do członków swojej rodziny, którzy zamieszkują terytorium innego Państwa Członkowskiego, do świadczeń rodzinnych przewidzianych przez ustawodawstwo pierwszego państwa, tak jakby zamieszkiwali oni terytorium tego państwa, z zastrzeżeniem przepisów załącznika VI".

9 Artykuł 74 tegoż rozporządzenia, zatytułowany „Bezrobotni, których członkowie rodziny mieszkają w Państwie Członkowskim innym niż państwo właściwe", stanowi:

„Bezrobotny będący uprzednio pracownikiem najemnym lub osobą prowadzącą działalność na własny rachunek, korzystający z zasiłków dla bezrobotnych zgodnie z ustawodawstwem danego Państwa Członkowskiego, są uprawnione, w odniesieniu do członków swojej rodziny, którzy zamieszkują na terytorium innego Państwa Członkowskiego, do świadczeń rodzinnych przewidzianych zgodnie z ustawodawstwem pierwszego państwa, tak jakby zamieszkiwali na terytorium tego państwa, z zastrzeżeniem przepisów załącznika VI".

Uregulowania krajowe

10 Österreichisches Bundesgesetz über die Gewährung von Vorschüssen auf den Unterhalt von Kindern (Unterhaltsvorschussgesetz) (austriacka ustawa federalna w sprawie przyznawania zaliczek na utrzymanie dzieci, BGBl. 1985/451, zwana dalej „UVG") przewiduje przyznawanie przez państwo zaliczek na świadczenia alimentacyjne.

11 Stosownie do § 3 UVG przyznanie takiej zaliczki zależy przede wszystkim od istnienia tytułu egzekucyjnego na terytorium kraju. Jednakże § 4 UVG stanowi, że w pewnych przypadkach zaliczki są przyznawane, nawet jeżeli egzekucja obowiązku alimentacyjnego jest wątpliwa lub jeżeli prawo do alimentów nie zostało ustalone. W ten sposób § 4 pkt 3 UVG przewiduje, że zaliczki przyznawane są również:

„w razie gdy orzeczeniem sądu w ramach procedury karnej zobowiązany do dostarczenia środków utrzymania został pozbawiony wolności na terytorium kraju na okres przekraczający jeden miesiąc i który z tego powodu nie jest w stanie wypełnić swych zobowiązań".

Konwencja o przekazywaniu osób skazanych

12 W oparciu o Konwencję o przekazywaniu osób skazanych, sporządzoną dnia 21 marca 1983 r. w Strasburgu (zwaną dalej „konwencją"), do której dołączone zostały deklaracje Republiki Austrii (BGBl. 1986/524) oraz w oparciu o art. 76 Auslieferungs- und Rechtshilfegesetz (ustawy w sprawie ekstradycji i pomocy prawnej, ARGH, BGBl. 1979/529), osoby skazane na terytorium państwa sygnatariusza wspomnianej wyżej konwencji (państwo skazania) mogą, stosownie do § 2 tej ostatniej, wnosić o przekazanie ich na terytorium państwa, z którego pochodzą (państwo wykonania) w celu odbycia w tym państwie orzeczonej kary. Po złożeniu takiego wniosku, na mocy art. 9 ust. 1 lit. b) konwencji, możliwe jest przekształcenie orzeczonej w państwie skazania kary w karę przewidzianą przez prawo państwa wykonania za takie samo przestępstwo.

13 Stosownie do motywów konwencji celem takiego przekazywania jest w szczególności wspieranie resocjalizacji osób skazanych przez umożliwienie cudzoziemcom pozbawionym wolności wskutek przestępstwa odbywania orzeczonej kary w otoczeniu społecznym, z którego pochodzą.

14 Od chwili jej wejścia w życie w Irlandii, tj. od dnia 1 listopada 1995 r., konwencja wiąże wszystkie Państwa Członkowskie. Weszła ona w życie w Austrii dnia 1 stycznia 1987 r., a w Niemczech dnia 1 lutego 1992 r.; została ona również ratyfikowana przez dziesięć nowych Państw Członkowskich.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytanie prejudycjalne

15 W postępowaniu przed sądem krajowym wnioskodawca, Nils Laurin Effing, kwestionuje decyzję władz austriackich o zaprzestaniu wypłacania zaliczek na poczet świadczeń alimentacyjnych, które otrzymywał na podstawie § 4 pkt 3 UVG.

16 Jego ojciec, Ingo Effing, jest obywatelem niemieckim. Z informacji przedłożonych wraz z orzeczeniem odsyłającym wynika, iż wykazał on fakt stałego zamieszkania w Austrii, gdzie był zatrudniony. W tej kwestii rząd austriacki uściślił jednakże, że do dnia 30 czerwca 2001 r. zainteresowany był objęty austriackim systemem zabezpieczenia społecznego jako kupiec. Jeżeli chodzi o Nilsa Laurina Effinga, to jest on obywatelem austriackim. Pozostaje on pod opieką matki, z którą zamieszkuje w Austrii we wspólnym gospodarstwie domowym.

17 Dnia 7 czerwca 2000 r. ojciec wnioskodawcy z postępowania przed sądem krajowym został tymczasowo aresztowany w Austrii, a następnie skazany na karę pozbawienia wolności. Nilsowi Laurinowi Effingowi przyznana została zatem, na podstawie § 4 pkt 3 UVG comiesięczna zaliczka na poczet świadczeń alimentacyjnych w wysokości 200,43 EUR na okres od 1 czerwca 2000 r. do 31 maja 2003 r.

18 Ojciec Nilsa Laurina Effinga rozpoczął odbywanie kary pozbawienia wolności, na którą został skazany, w więzieniu Garsten w Austrii. Dnia 19 grudnia 2001 r. został przeniesiony do swego kraju ojczystego, Niemiec, w celu odbycia tam reszty kary. Według orzeczenia odsyłającego przekazanie to miało miejsce na podstawie konwencji.

19 Według informacji przedłożonych przez rząd niemiecki, na podstawie art. 9 ust. 1 lit. b) konwencji, kara wymierzona w Austrii ojcu wnioskodawcy z postępowania przed sądem krajowym została przekształcona w karę pozbawienia wolności przewidzianą przez niemieckie ustawodawstwo. Rząd ten poinformował także, że w trakcie odbywania kary od lutego do lipca 2002 r., a także od września 2002 do marca 2003 r., zainteresowany pracował, uzyskując wynagrodzenie, stosownie do obowiązku pracy, jaki nakłada na osadzonych prawo niemieckie. Z tych wynagrodzeń odprowadzone zostały składki z tytułu ubezpieczenia na wypadek bezrobocia, a także na ubezpieczenie zdrowotne. Dnia 3 kwietnia 2003 r. ojciec wnioskodawcy w postępowaniu przed sądem krajowym wyszedł na wolność.

20 W następstwie przekazania do Niemiec ojca Nilsa Laurina Effinga Bezirksgericht Donaustadt (Austria), sąd pierwszej instancji, orzeczeniem z dnia 24 stycznia 2002 r. odmówił dalszej wypłaty zaliczek na poczet świadczeń alimentacyjnych otrzymywanych przez tego ostatniego, począwszy od końca grudnia 2001 r. Zdaniem tego sądu, przesłanki przyznania zaliczek nie były już spełniane z uwagi na fakt, iż ojciec wnioskodawcy z postępowania przed sądem krajowym był osadzony poza granicami kraju.

21 Wskutek skargi wniesionej przez Nilsa Laurina Effinga Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (Austria), działając jako sąd odwoławczy, utrzymał w mocy orzeczenie sądu pierwszej instancji. Przyznanie zaliczki na poczet świadczeń alimentacyjnych na podstawie § 4 pkt 3 UVG uzależnione jest, jego zdaniem, od spełnienia przesłanki odbywania kary przez daną osobę na terytorium austriackim.

22 Nils Laurin Effing złożył wniosek o „rewizję" tego orzeczenia do Oberster Gerichtshof, podnosząc, że przekazanie osoby zobowiązanej do dostarczenia środków utrzymania do zakładu penitencjarnego innego Państwa Członkowskiego nie prowadzi do zaprzestania wypłacania zaliczek na poczet świadczeń alimentacyjnych. Według niego z § 4 pkt 3 UVG wynika, że wszystkie inne zakłady penitencjarne znajdujące się na terytorium Wspólnoty winny być traktowane jak zakład penitencjarny znajdujący się na terytorium austriackim.

23 Oberster Gerichtshof jest zdania, że § 4 pkt 3 UVG należy rozumieć w ten sposób, że wyłącza on uprawnienie do otrzymania zaliczek na poczet świadczeń alimentacyjnych zstępnych będących na utrzymaniu cudzoziemców, którzy odbywają w kraju swego pochodzenia karę pozbawienia wolności, na którą zostali skazani w Austrii. W oparciu o prace legislacyjne dotyczące zmiany wcześniejszej wersji UVG w 1980 r. sąd ten podnosi, że małoletni, których rodzic zobowiązany do dostarczenia środków utrzymania zostaje aresztowany, są niewinnymi ofiarami przestępstw popełnionych przez ich wstępnego oraz że zasługują oni na troskę państwa. Jednocześnie zobowiązanie państwa austriackiego, jakie stąd wynika, tj. obowiązek dbałości o to, by skazani otrzymywali odpowiednie wynagrodzenie lub aby w inny sposób umożliwiono im wypełnianie ich obowiązku dostarczania środków utrzymania, winien ograniczać się do więźniów, którzy pracują oraz którzy są osadzeni w zakładzie penitencjarnym znajdującym się na terytorium kraju.

24 Oceniając jednakże, że taka wykładnia § 4 pkt 3 UVG mogłaby stanowić dyskryminację ze względu na przynależność państwową, a w konsekwencji naruszenie przepisów art. 12 WE oraz art. 3 rozporządzenia nr 1408/71, Oberster Gerichtshof postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy przepisy art. 12 WE w związku z art. 3 rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 [...] winny być interpretowane w taki sposób, że sprzeciwiają się one unormowaniu krajowemu, które stawia w gorszej sytuacji obywateli państw Wspólnoty, otrzymujących zaliczkę na poczet świadczeń alimentacyjnych, w sytuacji gdy ojciec

zobowiązany do dostarczania środków utrzymania odbywa karę pozbawienia wolności w kraju swego pochodzenia (nie w Austrii), oraz czy dziecko obywatela niemieckiego, mieszkające w Austrii, jest dyskryminowane w związku z tym, że zaliczka na poczet świadczeń alimentacyjnych nie została mu przyznana z uwagi na fakt, że jego ojciec odbywa w swoim kraju pochodzenia (a nie w Austrii) karę pozbawienia wolności, na którą został skazany w Austrii?".

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

W przedmiocie zastosowania rozporządzenia nr 1408/71

25 W pierwszej kolejności, w odniesieniu do zakresu przedmiotowego rozporządzenia nr 1408/71 należy zauważyć — jak już to zrobił sąd krajowy i strony, które przedstawiły uwagi Trybunałowi — że do Trybunału zwracano się już o wydanie orzeczenia dotyczącego rozporządzenia nr 1408/71 w zakresie kwalifikacji zaliczek na poczet świadczeń alimentacyjnych przewidzianych przez UVG (wyroki: z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie C-85/99 Offermanns, Rec. str. I-2261 oraz z dnia 5 lutego 2002 r. w sprawie C-255/99 Humer, Rec. str. I-1205).

26 Z powołanych wyżej wyroków w sprawach: Offermanns, pkt 49, i Humer, pkt 33, wynika, że zaliczki takie stanowią świadczenia rodzinne w rozumieniu § 4 ust. 1 lit. h) rozporządzenia nr 1408/71.

27 W tym konkretnym przypadku wystarczy zatem uściślić, że okoliczność, iż zaliczki na poczet świadczeń alimentacyjnych przyznane zostały w oparciu o § 4 pkt 3 UVG, tj. z uwagi na fakt, że ojciec wnioskodawcy, zobowiązany do alimentacji, odbywał karę pozbawienia wolności, a nie na podstawie ogólnego unormowania § 3 UVG, nie może w żaden sposób wpłynąć na kwalifikację przedmiotowych zaliczek jako „świadczeń rodzinnych" w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. h) rozporządzenia nr 1408/71.

Według art. 1 lit. u) pkt i) tegoż rozporządzenia określenia „świadczenia rodzinne" oznaczają wszelkie świadczenia rzeczowe lub pieniężne, wyrównujące koszty utrzymania rodziny. W odniesieniu do tego Trybunał orzekł, że wyrażenie „wyrównujące koszty utrzymania rodziny", znajdujące się w powołanym wyżej art. 1 lit. u) pkt i), winno być interpretowane w taki sposób, że obejmuje ono także wkład publiczny do budżetu rodzinnego, mający na celu ulżenie kosztom związanym z utrzymaniem („Unterhalt") dzieci (powołany wyżej wyrok w sprawie Offermanns, pkt 41).

28 Przyznanie zaliczek w oparciu o § 4 pkt 3 UVG wchodzi zatem również w przedmiotowy zakres rozporządzenia nr 1408/71.

29 W drugiej kolejności, jeżeli chodzi o zakres podmiotowy rozporządzenia nr 1408/71, rząd austriacki twierdzi, że nie można uznać, że osadzony, który został przekazany do innego Państwa Członkowskiego w celu odbycia tam kary, jest pracownikiem najemnym, który czyni użytek ze swobody przepływu pracowników zagwarantowanej przez Traktat WE.

30 W tym kontekście art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71 stanowi, że rozporządzenie stosuje się zarówno do pracowników najemnych lub do osób prowadzących działalność na własny rachunek, którzy podlegają lub podlegali ustawodawstwu jednego Państwa Członkowskiego lub kilku Państw Członkowskich, jak i do członków ich rodzin.

31 Określenia „pracownik najemny" i „osoba prowadząca działalność na własny rachunek", zawarte w powołanym wyżej przepisie, zostały zdefiniowane w art. 1 lit. a) tego rozporządzenia. Oznaczają one każdą osobę, która jest ubezpieczona w ramach jednego z systemów zabezpieczenia społecznego wymienionych w powołanym wyżej art. 1 lit. a) na wypadek ryzyka i na warunkach określonych w tym przepisie (wyroki: z dnia 3 maja 1990 r. w sprawie C-2/89 Kits van Heijningen, Rec. str. I-1755, pkt 9 oraz z dnia 30 stycznia 1997 r. w sprawie C-4/95 i C-5/95 Stöber i Piosa Pereira, Rec. str. I-511, pkt 27).

32 Wynika stąd — czego Trybunał nie omieszkał przypomnieć w wyroku z dnia 12 maja 1998 r. w sprawie C-85/96 Martínez Sala, Rec. str. I-2691, pkt 36 — że osoba ma przymiot pracownika w rozumieniu rozporządzenia nr 1408/71 od momentu, w którym jest ubezpieczona choćby tylko od jednego ryzyka, w ramach ubezpieczenia obowiązkowego lub fakultatywnego, w systemie powszechnym lub szczególnym zabezpieczenia społecznego, o którym mowa w art. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 i to niezależnie od istnienia stosunku pracy.

33 W tych okolicznościach, wbrew argumentacji rządu austriackiego, prawidłowe jest uznanie przez rząd niemiecki i Komisję, że ojciec wnioskodawcy z postępowania przed sądem krajowym jest pracownikiem w rozumieniu art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71, z uwagi na fakt, że był on objęty ubezpieczeniem na wypadek bezrobocia w trakcie większej części spornego okresu, tj. okresu, gdy był pozbawiony wolności w Niemczech. Ponadto występuje tu element transgraniczny, albowiem ojciec wnioskodawcy z postępowania przed sądem krajowym jest obywatelem niemieckim, który pracował na terytorium Republiki Austrii, Państwa Członkowskiego, gdzie, w okresie gdy był pozbawiony wolności, skorzystał z prawa do bycia przekazanym w celu odbycia swej kary w Państwie Członkowskim, z którego pochodził.

W przedmiocie właściwego ustawodawstwa i w przedmiocie braku dyskryminacji ze względu na przynależność państwową

34 Jeżeli chodzi o ustalenie właściwego ustawodawstwa, rząd austriacki utrzymuje, że w przypadku orzeczenia przez Trybunał, iż co do zasady rozporządzenie nr 1408/71 znajduje zastosowanie do osadzonych, którzy winni być uznani za pracowników najemnych, jako zasadnicze kryterium należy przyjąć podleganie wskazanego wyżej pracownika najemnego ustawodawstwu państwa zatrudnienia, stosownie do art. 13 ust. 2 lit. a) tego rozporządzenia. Oznaczać to będzie, że w sprawie niniejszej, nawet jeżeli rozporządzenie nr 1408/71 miałoby zastosowanie do osadzonych, przyznanie zaliczek na poczet świadczeń alimentacyjnych przewidzianych przez prawo austriackie nie byłoby możliwe po przekazaniu osadzonego dłużnika zobowiązania alimentacyjnego do innego Państwa Członkowskiego.

35 Rząd ten uściśla ponadto, że gdyby to kryterium podlegania nie mogło być zastosowane, dla przykładu z uwagi na to, że nowe państwo wykonania kary nie przewiduje możliwości zatrudniania więźniów, trzeba będzie, stosownie do art. 13 ust. 2 lit. f) rozporządzenia nr 1408/71, oprzeć się na regułach prawnych dotyczących zabezpieczenia społecznego Państwa Członkowskiego zamieszkania. W niniejszej sprawie oznaczać to będzie, że nawet jeżeli rozporządzenie nr 1408/71 ma, co do zasady, zastosowanie do osadzonych, nie będzie już możliwe przyznanie zaliczek na poczet świadczeń alimentacyjnych przewidzianych przez prawo austriackie po przekazaniu osadzonego dłużnika zobowiązania alimentacyjnego do innego Państwa Członkowskiego.

36 Co więcej, z art. 73 i 74 rozporządzenia nr 1408/71 wynika, jego zdaniem, że uprawnienie do świadczeń rodzinnych członków rodziny tego pracownika nie znajduje swej podstawy w ustawodawstwie miejsca zamieszkania danego członka rodziny, lecz w ustawodawstwie właściwego Państwa Członkowskiego, tj. tego, w którym pracownik jest zatrudniony.

37 Komisja podnosi, że w postępowaniu przed sądem krajowym, zarówno prawo austriackie, jak i niemieckie, winno mieć zastosowanie. Odnosi się ona w tym względzie do art. 76 rozporządzenia nr 1408/71, który wprowadza zasady pierwszeństwa dla uniknięcia zbiegu praw do świadczeń rodzinnych. Przepis ten byłby zbędny, gdyby przy zastosowaniu reguł mających na celu uniknięcie kolizji ustaw zawsze przepisy jedynie jednego porządku prawnego miały zastosowanie.

38 Należy stwierdzić w odniesieniu do tych różnych zapatrywań, że unormowania tytułu II rozporządzenia nr 1408/71, których część stanowi art. 13, tworzą kompletny i jednolity system przepisów mających na celu uniknięcie kolizji ustaw. Przepisy te mają na celu uniknięcie w szczególności równoczesnego stosowania kilku ustawodawstw krajowych i komplikacji, które mogą stąd wyniknąć (wyrok z dnia 11 czerwca 1998 r. w sprawie C-275/96 Kuusijärvi, Rec. str. I-3419, pkt 28).

39 Prawo właściwe w przypadku pracownika znajdującego się w jednej z sytuacji objętych przepisami tytułu II rozporządzenia nr 1408/71 musi być ustalone z uwzględnieniem powołanych wyżej przepisów. Chociaż — jak wskazuje rzecznik generalny w pkt 37 opinii — zastosowanie przepisów innego porządku prawnego nie jest mimo to wykluczone. Tak jak przypomina Komisja, sytuacja taka może mianowicie mieć miejsce, gdy oboje małżonkowie pracują w dwóch różnych Państwach Członkowskich, których ustawodawstwa przewidują każde z osobna przyznanie analogicznych świadczeń rodzinnych (zob. w tej kwestii wyrok z dnia 9 grudnia 1992 r. w sprawie C-119/91 McMenamin, Rec. str. I-6393). W niniejszej sprawie należy stwierdzić jednakże, że przedłożone Trybunałowi akta sprawy nie pozwalają przyjąć, że skarżący w postępowaniu przed sądem krajowym mógłby być objęty zakresem rozporządzenia nr 1408/71 w charakterze innym niż jako „członek rodziny" jego ojca, w rozumieniu powołanego wyżej rozporządzenia.

40 Artykuł 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 wskazuje właściwe ustawodawstwo w sytuacji, w której pracownik, w rozumieniu rozporządzenia nr 1408/71, wykonuje działalność zarobkową. W takiej sytuacji właściwe jest ustawodawstwo państwa, w którym wykonuje on tę działalność.

41 Z drugiej strony, art. 13 ust. 2 lit. f) rozporządzenia nr 1408/71 dotyczy sytuacji, w których ustawodawstwo jednego Państwa Członkowskiego przestaje mieć zastosowanie do zainteresowanego w szczególności z uwagi na fakt, że zaprzestał on swej aktywności zawodowej, przy czym ustawodawstwo innego Państwa Członkowskiego nadal nie znajduje do niego zastosowania w oparciu o reguły ustanowione w art. 13–17 tego rozporządzenia. W takim przypadku zainteresowany poddany jest ustawodawstwu Państwa Członkowskiego, w którym zamieszkuje.

42 W kwestii wykładni art. 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 prawdą jest, że przed dodaniem art. 13 ust. 2 lit. f) tego samego rozporządzenia, wyżej powołany przepis interpretowany był w taki sposób, że pracownik, który zaprzestał swej działalności wykonywanej na terytorium Państwa Członkowskiego i który wyjechał na terytorium innego Państwa Członkowskiego bez podejmowania tam zatrudnienia, pozostaje poddany ustawodawstwu Państwa Członkowskiego, w którym

ostatnio pracował, bez względu na czas, jaki upłynął od zaprzestania wykonywania przedmiotowej działalności i wygaśnięcia stosunku pracy (wyrok z dnia 12 czerwca 1986 r. w sprawie 302/84 Ten Holder, Rec. str. 1821, pkt 15), chyba że zaprzestanie to jest definitywne (zob. wyroki: z dnia 21 lutego 1991 r. w sprawie C-140/88 Noij, Rec. str. I-387, pkt 9 i 10 oraz z dnia 10 marca 1992 r. w sprawie C-215/90 Twomey, Rec. str. I-1823, pkt 10).

43 Jednakże art. 13 ust. 2 lit. f) dodany do rozporządzenia nr 1408/71 wskutek wydania powołanego wyżej wyroku Ten Holder oznacza, że zaprzestanie wykonywania wszelkiej działalności zawodowej — czy to czasowe, czy definitywne — stawia daną osobę poza zakresem zastosowania tegoż art. 13 ust. 2 lit. a). Wspomniany wyżej art. 13 ust. 2 lit. f) stosuje się zatem w szczególności do osoby, która zaprzestała swej działalności zawodowej na terytorium jednego Państwa Członkowskiego i przeniosła swe miejsce zamieszkania na terytorium innego Państwa Członkowskiego (zob. powołany wyżej wyrok w sprawie Kuusijärvi, pkt 39–42 i 50).

44 Wynika z tych uwag, że w okolicznościach takich jak w postępowaniu przed sądem krajowym, gdzie osadzony zaprzestał wszelkiej działalności zawodowej w Państwie Członkowskim, w którym rozpoczął odbywanie swej kary, i na swoją prośbę został przekazany z zakładu penitencjarnego znajdującego się w tym Państwie Członkowskim do zakładu penitencjarnego znajdującego się w Państwie Członkowskim, z którego pochodził, aby tam odbyć pozostałą mu do odbycia karę piętnastu miesięcy pozbawienia wolności, właściwym ustawodawstwem dla zainteresowanego na mocy reguł kolizyjnych zawartych w art. 13 rozporządzenia nr 1408/71 nie może być ustawodawstwo Państwa Członkowskiego, z którego został przekazany.

45 W tych zatem okolicznościach właściwym ustawodawstwem może być tylko ustawodawstwo Państwa Członkowskiego, w którym zainteresowany odbywa resztę swej kary. Wystarczy to do rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu przed sądem krajowym bez konieczności ustalania, czy ustawodawstwo niemieckie winno w tym przypadku znaleźć zastosowanie, w oparciu o art. 13 ust. 2 lit. f) rozporządzenia nr 1408/71, jako ustawodawstwo państwa zamieszkania zainteresowanego, czy, ewentualnie, po uwzględnieniu twierdzeń zawartych w uwagach rządu niemieckiego, w oparciu o art. 13 ust. 2 lit. a) wspomnianego wyżej rozporządzenia, jako ustawodawstwo Państwa Członkowskiego, w którym zainteresowany prowadzi działalność zawodową.

46 Należy skądinąd stwierdzić, że art. 73 i 74 tego samego rozporządzenia przewidują, że pracownicy poddani ustawodawstwu Państwa Członkowskiego (lub pracownicy pozostający bez pracy, korzystający z zasiłków dla bezrobotnych zgodnie z ustawodawstwem Państwa Członkowskiego) są uprawnieni do świadczeń rodzinnych przewidzianych ustawodawstwem pierwszego Państwa Członkowskiego na rzecz członków ich rodziny, którzy zamieszkują na terytorium innego Państwa Członkowskiego (w tej kwestii zob. w szczególności powołany wyżej wyrok w sprawie Kuusijärvi, pkt 68).

47 Wynika stąd, że wykładni rozporządzenia nr 1408/71 nie można dokonywać w ten sposób, że stoi ono na przeszkodzie temu, by ustawodawstwo Państwa Członkowskiego uzależniało — w okolicznościach takich jak te w sporze przed sądem krajowym — przyznanie świadczeń rodzinnych członkom rodziny osoby, która zaprzestała wykonywania wszelkiej działalności zawodowej na jej terytorium, od spełnienia warunku, by osoba ta zachowała tam miejsce zamieszkania (zob. w podobnym znaczeniu powołany wyżej wyrok w sprawie Kuusijärvi, pkt 50 i 51).

48 Jeżeli chodzi w szczególności o art. 3 wspomnianego wyżej rozporządzenia, należy przypomnieć, że przepis ten zakazuje wszelkiej dyskryminacji opartej na przynależności państwowej w odniesieniu do warunków, na jakich osoby podlegające temu rozporządzeniu uprawnione są do skorzystania z ustawodawstwa każdego Państwa Członkowskiego „z zastrzeżeniem przepisów szczególnych zawartych w niniejszym rozporządzeniu". Jednakże, podobnie jak zostało już wcześniej ustalone, z art. 13 i 73 rozporządzenia nr 1408/71 wynika, że w okolicznościach takich jak te w sporze przed sądem krajowym, gdzie ojciec wnioskodawcy w postępowaniu przez sądem krajowym zaprzestał wykonywania wszelkiej działalności zawodowej w Austrii i już tam nie mieszka, przyznanie świadczeń rodzinnych temu ostatniemu należy do właściwości ustawodawstwa niemieckiego.

49 Z podobnych względów stwierdzić należy, że w okolicznościach takich jak te w sporze przed sądem krajowym art. 12 WE, do którego pytanie prejudycjalne również się odnosi w kontekście niemieckiego obywatelstwa ojca wnioskodawcy z postępowania przed sądem krajowym, tym bardziej nie sprzeciwia się stosowaniu ustawodawstwa, które — jak UVG — uzależnia przyznanie świadczeń rodzinnych członkom rodziny osadzonego od spełnienia warunku, by wspomniane wyżej skazanie odbywało się na własnym terytorium.

50 Wreszcie należy w tym zakresie przypomnieć, że stosownie do postanowień art. 12 ust. 1 WE zakazana jest — w zakresie zastosowania traktatu i bez uszczerbku dla jego postanowień szczególnych — wszelka dyskryminacja ze względu na przynależność państwową. Norma ta wprowadzona została w odniesieniu do pracowników najemnych przez art. 39–42 WE, a także przez akty instytucji wspólnotowych przyjęte na podstawie tych przepisów, w tym w szczególności przez rozporządzenie nr 1408/71. Artykuł 3 tego rozporządzenia ma w szczególności na celu zapewnienie — stosownie do art. 39 WE — równości w kwestii zabezpieczenia społecznego bez względu na przynależność państwową na korzyść pracowników, do których ma zastosowanie to rozporządzenie (wyrok z dnia 28 czerwca 1978 r. w sprawie 1/78 Kenny, Rec. str. 1489, pkt 9 i 11).

51 Ponadto, o ile art. 12 WE i art. 3 rozporządzenia nr 1408/71 mają na celu wyeliminowanie dyskryminacji ze względu na przynależność państwową, która może wynikać z ustawodawstwa lub praktyk administracyjnych tego samego Państwa Członkowskiego, nie mogą one skutkować zakazem istnienia różnic w traktowaniu, które wynikają w danym przypadku z różnic między ustawodawstwami krajowymi dotyczącymi świadczeń rodzinnych, których zastosowanie wskazane jest w oparciu o reguły kolizyjne, takie jak te z art. 13 ust. 2 rozporządzenia nr 1408/71.

52 Z całości powyższego wynika, że na zadane pytanie należy odpowiedzieć w ten sposób, że w okolicznościach takich, jak te w postępowaniu przed sądem krajowym, gdzie pracownik w rozumieniu art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71 zostaje jako osadzony przekazany do Państwa Członkowskiego, z którego pochodzi, w celu odbycia tam reszty kary, ustawodawstwo tego Państwa Członkowskiego jest w dziedzinie świadczeń rodzinnych i stosownie do postanowień art. 13 ust. 2 tego rozporządzenia ustawodawstwem właściwym. Ani przepisy tego rozporządzenia, w tym w szczególności jego art. 3, ani art. 12 WE, nie sprzeciwiają się temu, by w takiej sytuacji ustawodawstwo Państwa Członkowskiego uzależniało przyznanie świadczeń rodzinnych, takich jak te, przewidziane przez UVG na rzecz członków rodziny takiego obywatela jednego z państw Wspólnoty, od spełnienia warunku, aby ten ostatni odbywał karę na terytorium tego państwa.

W przedmiocie kosztów

53 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

1) **W okolicznościach takich, jak te w postępowaniu przed sądem krajowym, gdzie pracownik w rozumieniu art. 2 ust. 1 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie, w brzmieniu zmienionym przez rozporządzenie (WE) nr 1386/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 czerwca 2001 r., zostaje jako osadzony przekazany do Państwa Członkowskiego, z którego pochodzi, w celu odbycia tam reszty kary, ustawodawstwo tego Państwa Członkowskiego jest w dziedzinie świadczeń rodzinnych i stosownie do postanowień art. 13 ust. 2 tego rozporządzenia ustawodawstwem właściwym. Ani przepisy tego rozporządzenia, w tym w szczególności jego art. 3, ani art. 12 WE, nie sprzeciwiają się temu, by w takiej sytuacji ustawodawstwo Państwa Członkowskiego uzależniało przyznanie świadczeń rodzinnych, takich jak te, przewidziane przez österreichisches Bundesgesetz über die Gewährung von Vorschüssen auf den Unterhalt von Kindern (Unterhaltsvorschußgesetz) (austriacka ustawa federalna w sprawie przyznawania zaliczek na utrzymanie dzieci) na rzecz członków rodziny takiego obywatela wspólnotowego, od spełnienia warunku, aby ten ostatni odbywał karę na terytorium tego państwa.**

Podpisy